

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-374-3-20>

**THE INFLUENCE OF THE AESTHETICS OF URBANISM
ON THE DEVELOPMENT OF FASHION IN THE LATE 19TH
AND EARLY 20TH CENTURIES**

**ВПЛИВ ЕСТЕТИКИ УРБАНІЗМУ НА РОЗВИТОК МОДИ
КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.**

Serheieva N. V.

*PhD in Art History, Associate
Professor,
Associate Professor at the Department
of Graphic Arts
National Academy of Fine Arts
and Architecture
Kyiv, Ukraine*

Сергеева Н. В.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент,
доцент кафедри
графічних мистецтв
Національна академія
образотворчого мистецтва
і архітектури
м. Київ, Україна*

Початок формування естетики урбанізму доцільно розглянути у взаємозв'язку з таким явищем як мода. Це дозволить співвіднести появу нового для свого часу предметно-просторового оточення, ідеологію індустріально-урбаністичного образу життя з художнім проектуванням одягу як найближчим та найдоступнішим для людини полем прояву естетики. Найближчим – оскільки, згідно з дослідженнями закономірностей та функціонування моди, для забезпечення людської ідентичності чи обумовленої соціокультурними процесами її зміни визначення тілесної самоідентифікації є найпершим базовим етапом, де образи та моделі тіла відіграють роль репрезентантів особистості, через які людина може заявити про себе суспільству. Найдоступнішим – тому, що для того, щоб проявити свою культуру у відбитті дійсності, здійснити фундаментальну функцію безпосередньої комунікації через зовнішній вигляд людині не потрібні значні матеріальні та часові ресурси.

Сприймаючи загальне широке визначення моди як наслідування, яке є непоборним психічним прагненням людини від природи, зазначимо, що за Г. Тартом воно поділяється на два типи. Перший тип, який переважає у традиційному суспільстві, – наслідування свого і давнього та другий тип, який домінує у сучасному соціумі – наслідування чужого і нового як аспектів моди.

Серед основних чинників формування моди на межі XIX–XX століть виділяють розвиток міста, роль якого починає стрімко зростати саме у цей період. Наприклад, в історії європейської культури, поява нового

класу буржуазії сприяла формуванню так званого світського світогляду, який активно створював та поширював власну систему цінностей і пріоритетів та став вагомим чинником втрати попередніх позицій церкви й традиційних ознак духовності. Як наслідок – формується нове ставлення до тіла, де удосконалення свого зовнішнього вигляду починає означати вдосконалення себе як особистості. Так, мода кінця XIX століття на худе тіло була пов'язана із викоріненням культурою міста таких асоціацій товстого як лінощі та безвольність, а захоплення явищем «денді» відображало не лише ставлення до свого тіла як до твору мистецтва, тенденцію вдягатися за смаком, а й його поширення на манеру поведінки, стиль мовлення та спосіб мислення, який ґрунтувався на подоланні всього традиційного.

Тож починаючи з кінця XIX – початку XX століть естетичні характеристики модного (передусім жіночого) образу включають ознаку емансипації як політику вивільнення. Вивільнення від традиційних до цього часу поглядів на костюм як соціальний контроль за жіночою фізичною свободою та відповідність ідеалам гендерної поведінки. Відтак, криноліни, корсети, вузькі рукава, довгі спідниці, складні зачіски, які суттєво обмежували самостійність і мобільність жінки та конструювали її пасивно-декоративну функцію, залишилися в минулому.

Індустріалізація кінця XIX – початку XX століть дала не лише поштовх до технічних інновацій, а й до формування нових гендерних відносин в суспільстві. Використання жіночої робочої сили, яке здешевляло виробництво й було вигідним класу буржуазії, зміни у поглядах на жіночу освіту, можливості підвищення жіночої самооцінки за рахунок інтелектуальної свободи, економічної незалежності та участі в громадському житті сприяли появі нових стилів поведінки, ролей та форм соціальної взаємодії жінки у суспільстві. Нова культура міста запропонувала нові образи жіночої ідентичності, які б відповідали духу епохи та формування яких могло розпочатися з якомога раннього віку. На заміну монополії казкового світу домінування чоловічого (Одісей, Синдбад, Маленький Мук, Іван царевич, Котигорошко) приходять захоплення незалежністю, неординарністю, оригінальністю мислення та прагненням самостійно досліджувати оточуючий світ жінкою. Саме до цього періоду належить поява «Аліси в країні чудес» Льюїса Керола, «Маленьких жінок» Луїзи Мей Олкотт, «Поллі, дівчинки нового типу» Єлізабет Томасіні Мід, персонажів: Герди, Дюймовочки, дівчат Еллі та Енн з «Чародія країни Оз» та багатьох інших.

Тож, ще одним важливим завоюванням урбанізації етапу індустріальних революцій стали відкриті можливості жінки щодо захоплення різноманітними видами тілесно-рухових практик та

спортом. Влаштування самостійних довготривалих подорожей, катання на велосипеді, санях, ковзанах, лижах, поява жінок у плаванні, тенісі, легкій атлетичі й боксі – сприяли знищенню міфу про «слабку стать» та демонстрували соціальне рівноправ'я й біологічну повноцінність жінки. Таке реформування філософії жіночої тілесності в контексті свободи її індивідуально-фізичного світу потребувало й відповідної реформи вбрання. Популярність жіночих трико та брюк, широких коротких пальто, шкіряних курток, светрів, гольфів, купальників (спочатку на прикладі спеціалізованих видів діяльності, а потім і в більш загальному спектрі) почала наочно демонструвати основоположність одного з найважливіших для раннього дизайну постулату «форма слідує за функцією».

Творчість перших відомих нам дизайнерів одягу (Чарльза Фредеріка Уорта, Надії Ламанової, Поля Пуаре, Габріель Шанель) найвдалішим чином співпала й з іншими вагомими явищами індустріалізації – розвитком нових технологій виготовлення та просування продукції. Передусім, це важливе значення розробки швейної машинки «Singer» та поява перших рекламних видань з моди («La Gazette du bon ton», «Harpers Bazaar», «Voque», «Магазин англійських, французьких і німецьких нових мод», «Dziennik mod Paryskih»).

Безумовно, на окреслені загальні західно-європейські тенденції в кожній культурі міста окремо взятої країни накладалися свої конкретні особливості. Так, в Україні, якій до 1917 року безпосередньо було властивим поширення зазначених відповідностей, з революційною зміною курсу правлячих еліт з'явилися власні характерні ознаки міської естетики. Зокрема, для вбрання українських містян цього часу – це, окрім вираження переможного пролетарського духу, є ще й привнесення традиційних народних елементів як способу боротьби зі стиранням етнічної належності та виявом свідомої громадянської позиції української міської інтелігенції щодо культурно-загарбницьких дій росії.

Література:

1. Дихнич Л. П. Феномен моди в соціокультурних процесах ХХ ст.: автореф. дис. канд. іст. наук: 17.00.01. Київ, 2002. 20 с.
2. Зелінська О. Тілесна ідентичність у контексті пізньомодерної моди. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Культурологія». Випуск 14. Частина 1. С. 288–298. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/2711/1/32.pdf> (дата звернення: 29.11.2023)
3. Олійник М. Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина ХІХ – початок ХХІ століття). Київ. 2017. 312 с. ISBN 978-966-02-8365-7